

Sammen om en bæredygtig fremtid

Undersøgelse af arbejdet med klima og
bæredygtighed i Børn og Unge,
Aarhus Kommune

2023

En del af
løsningen

BØRN OG UNGE
Aarhus Kommune

Indhold

1.0

Introduktion	3
RESUMÉ	4
DATAGRUNDLAG	7

2.0

Klima og bæredygtighed i Børn og Unge	8
BARRIERER FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING	9
ORGANISERING DER UNDERSTØTTER ARBEJDE MED KLIMA OG BÆREDYGTIGHED	12

3.0

Dagtilbud	14
HOVEDKONKLUSIONER PÅ DAGTILBUDSOMRÅDET	15
HVILKE OMRÅDER ARBEJDES DER MEST MED?	16
HVILKET OMRÅDE ARBEJDES DER MINDST MED?	21

4.0

Skole	22
HOVEDKONKLUSIONER PÅ SKOLEOMRÅDET	23
HVILKE OMRÅDER ARBEJDES DER MEST MED?	23
HVILKE OMRÅDER ARBEJDES DER MINDST MED?	28

5.0

UngiAarhus	29
HOVEDKONKLUSIONER PÅ FRITIDSOMRÅDET	30
HVILKE OMRÅDER ARBEJDES DER MEST MED?	31
HVILKE OMRÅDER ARBEJDES DER MINDST MED?	32

6.0

Anbefalinger på baggrund af data	33
#1 Styrk grøn omstilling gennem videndeling	35
#2 Styrk lokal understøttelse af grøn omstilling	35
#3 Prioriter konkrete indsatsområder/udviklingsspor	36
#4 Tydeliggør og følg op på politisk vedtagne klimamål	36

Bilag: Data fra survey	37
-------------------------------------	----

1.0

Introduktion

Klima og bæredygtighed er af Aarhus Kommunes byråd defineret som et af syv vilde problemer. Det er et vildt og komplekst problem, fordi vi ikke kan løse det alene eller med vante metoder. Derfor er det ofte forbundet med udfordringer at gennemføre klimaindsatser. Grøn omstilling i et Børn og Unge-perspektiv handler både om at bidrage til at nå Aarhus Kommunes mål om et CO₂-neutralt bysamfund i 2030, men også om at give børn og unge kompetencer og motivation til at tage del i den bæredygtige udvikling.

Nærværende rapport handler om klima og bæredygtighed i Børn og Unge, Aarhus Kommune. Den er skrevet på baggrund af en undersøgelse gennemført af sekretariatet i Børn og Unge. Vi har spurgt lederne af dagtilbud, skoler og UngiAarhus-tilbud, hvad de lykkes med, og hvor det bøvler i forhold til bæredygtig udvikling. Rapporten er en sammenfatning af deres erfaringer med og holdninger til, hvordan klima og bæredygtighed indgår som del af Børn og Unges opgave. I undersøgelsen spørger vi til afdelingernes arbejde med grøn omstilling i hhv. den teknisk/administrative driftsopgave og i den pædagogisk/didaktiske opgave. I rapporten anvendes betegnelserne 'driften' og 'den pædagogiske opgave'.

I undersøgelsen spørger vi også ind til, hvad der skal til for at lykkes med den grønne omstilling. Hvordan kan de gode erfaringer udbredes, så bæredygtig udvikling ikke skal bæres af ildsjæle, men bliver et fælles fundament for løsning af kerneopgaven i dagtilbud, skoler og UngiAarhus.

Undersøgelsens resultater skal bidrage til at retnings sætte og prioritere det fremadrettede arbejde inden for klima og bæredygtighed i Børn og Unge.

Rapporten er bygget op omkring tre dele:

- Klima og bæredygtighed som indsatsområde i Børn og Unge
- Hvad arbejder dagtilbud, skoler og UngiAarhus-tilbud mest og mindst med
- anbefalinger

Rapporten er et resultat af projektet 'Sammen om en bæredygtig fremtid', der er afsluttet i foråret 2023 og støttet af Aarhus Kommunes Klimafond.

Resumé

Klima og bæredygtighed anerkendes på tværs af dagtilbud, skoler og UngiAarhus som en opgave, der er relevant både ind i den pædagogisk/didaktiske opgave og i at sikre en klimavenlig drift. Det betyder dog ikke, at vi bredt set i Børn og Unges afdelinger er parate til den grønne omstilling. Sektorerne møder flere af de samme udfordringer og barrierer, når det handler om grøn omstilling – også selv om opgaver og vilkår er forskellige.

Prioritering af den grønne omstilling både i driften og den pædagogiske opgave er en af de vigtigste udfordringer. Mængden og kompleksiteten i arbejdsopgaverne betyder, at bæredygtighed står i kø og sjældent får førsteprioritet blandt hverdagens øvrige opgaver. Økonomi er en anden væsentlig barriere for grøn omstilling. Klima koster. Gode intentioner og drømme kan også bremses af kompleksitet, bøvler og lovgivning.

Vi ved, at mange grønne indsatser i Børn og Unges afdelinger spirer nedefra. Lokale ildsjæle både blandt medarbejdere og ledere i dagtilbud, på skoler og i UngiAarhus brænder for området og har personligt engagement i den grønne omstilling. Men få afdelinger har medarbejdere med formelt allokeret tid til at arbejde med klima og bæredygtighed. Viden om klima og bæredygtighed er ofte baseret på individuelle indsatser, som ikke løftes til en fælles kultur.

I driften oplever lederne, at klima og bæredygtighed er et nyt fagområde, som de er ansvarlige for at løfte, men hvor de stadig mangler de nødvendige kompetencer og det nødvendige overblik til at gennemføre de grønne indsatser.

Børn og Unges afdelinger arbejder kun i begrænset omfang med at etablere organisering og struktur, der understøtter bæredygtig udvikling. Der bliver peget på inddragelse af børn og unge i 'bæredygtighedsråd' eller 'miljøråd', som en organisatorisk indsats, der både understøtter indsatser i drift og den pædagogiske opgave. Der er færre erfaringer med inddragelse af forældreråd og bestyrelser. En mindre del af afdelingerne har erfaring med at deltage i netværk eller nationale programmer som et strukturelt tiltag, der kan understøtte deres bæredygtige udvikling.

Hvilke grønne udviklingsspor bliver der konkret arbejdet med i drift og i den pædagogiske opgave? Lederne har vurderet deres arbejde inden for følgende seks spor: Natur og Biodiversitet; Klimavenlig mad; Bæredygtige indkøb; Klimavenligt forbrug; Transport samt Affaldssortering og genbrug. Rapporten adskiller de tre sektorer i svaret på dette spørgsmål.

Dagtilbud: I dagtilbuddene opleves en tydelig sammenhæng mellem drift og pædagogik i arbejdet med klima og bæredygtighed. Ofte betyder det, at de driftsmæssige tiltag, der sættes i værk, fx i forbindelse med implementering af ny affaldssortering og øget fokus på klimavenlige madordninger, påvirker hverdagens pædagogiske aktiviteter og læringsmiljø. De to områder (drift og pædagogisk praksis) opleves altså ikke som adskilte af ledere i dagtilbuddene, men som to områder, der supplerer hinanden.

De udviklingsspor, som lederne angiver, at der arbejdes mest med i dagtilbuddene, er natur og biodiversitet, klimavenlig mad samt affaldssortering og genbrug, mens transportområdet er et af de områder, som dagtilbudslederne angiver, at der arbejdes mindst med.

Skole: De udviklingsspor, som skolelederne angiver, at der arbejdes mest med på tværs af drift og pædagogik, er affaldssortering og genbrug samt klimavenlig mad. I de øvrige dele af skoleledernes besvarelser ses et lidt mere forskelligartet billede. Natur og biodiversitet ligger således højt i skoleledernes vurderinger af, hvad der arbejdes mest med på den pædagogiske bane, mens det på driftssiden ligger forholdsvis lavt. Omvendt angiver skolelederne, at de indsætter der knytter sig til klimavenligt forbrug af vand, strøm og varme, ligger højt på driftsområdet, mens det på det pædagogiske område vurderes at ligge lavt. På de to sidstnævnte spor (henholdsvis natur og biodiversitet samt klimavenligt forbrug af vand, strøm og varme) ses der således umiddelbart ikke en sammenhæng mellem indsætter på tværs af driftsområdet og det pædagogiske område, som det ellers ses på tværs af flere af de øvrige udviklingsspor.

UngiAarhus: Ligesom det ses på dagtilbuds- og skoleområdet, er klimavenlig mad et af de spor, som der arbejdes meget med i UngiAarhus. Lederne fremhæver bl.a., at de har fokus på madspild, fordi det er en del af den pædagogiske dannelse, men også fordi mad er et emne, der optager de unge. Affaldssortering og genbrug er også et af de spor, som scorer højt i UngiAarhus' vurderinger af, hvad der arbejdes mest med. Endelig ses det, at natur og biodiversitet er et spor, som på den driftsmæssige side ligger højt. På den pædagogiske side ligger udviklingssporet imidlertid relativt lavt i ledernes besvarelser. Der ses således en tendens til, at pædagogiske indsætter, der adresserer børns erfaringer i naturen, fylder mindre og mindre i takt med, at børnene bevæger sig fra dagtilbud til skole og UngiAarhus.

Også i UngiAarhus er transportområdet et af de udviklingsspor, som der arbejdes mindst med. Klimavenligt forbrug af strøm, vand og varme scorer ligeledes lavt i ledernes besvarelser.

I det fremadrettede arbejde med de konkrete udviklingsspor efterspørger UngiAarhus, at de understøttes i de pædagogiske indsætter, der adresserer klima og bæredygtighed på et mere generelt plan. Lederne fremhæver bl.a. behovet for at blive bedre klædt på til at indgå i dialog med de unge, for at kunne være gode rollemodeller.

På tværs af dagtilbud, skoler og UngiAarhus svarer lederne, at de oplever væsentlige barrierer for at sætte turbo på den grønne omstilling – men også et udbredt ønske om at bidrage til den bæredygtige udvikling i både drift og den pædagogiske opgave.

Med afsæt i survey-besvarelser og de opfølgende interviews er det tydeligt, at indsatser for bæredygtig udvikling i Børn og Unges sektorer får størst luft, når der er sammenhæng mellem drift og den pædagogiske opgave. Lederne ser i mindre grad arbejdet med grøn omstilling som del af deres opgave, hvis der alene er fokus på CO₂-reduktion frem for den dannende opgave med fremtidens grønne borgere. Derfor anbefales som overordnet princip, at ambitioner om klimavenlig og bæredygtig drift bindes sammen med ambitionen om, at børn og unge motiveres og klædes på med handlekraft og mod til at leve bæredygtige liv.

Rapporten afrundes med fire overordnede anbefalinger til indsatser, der kan understøtte og accelerere bæredygtig udvikling i Børn og Unge. Anbefalingerne er motiveret af de mulighedsrum, som lederne giver udtryk for i survey-besvarelserne og interviews.

Første anbefaling er at styrke udbredelse gennem videndeling. Data fra undersøgelsen peger tydeligt på, at medarbejderne er interesserede i at få inspiration og viden fra kolleger i andre afdelinger. Formålet er dels at hjælpe den bæredygtige udvikling på vej, som spirer nedefra, dels at synliggøre, at Børn og Unge er en del af løsningen. Endelig vil videndeling bidrage til at gøre et komplekst felt som klima og bæredygtighed mere konkret og operationelt.

Anden anbefaling er at styrke lokal understøttelse af den grønne omstilling. De lokale tilbud efterspørger faglig ekspertise og de nødvendige ressourcer til at gennemføre ændringer på egen hånd. Understøttelse kan være i relation til at prioritere de indsatser, der giver bedst udbytte. Det kan også være i form af konkret hjælp til at implementere bæredygtige tiltag med fokus på at opbygge lokal og tværfaglig handlekraft.

Tredje anbefaling er at prioritere konkrete indsatsområder og udviklingsspor. Afdelingerne kan ikke løfte på alle områder på samme tid, og central prioritering vil bidrage til at retnings sætte arbejdet og give tid til at nå i mål med indsatser.

Fjerde anbefaling handler om at tydeliggøre og følge op på de politisk vedtagne klimamål. Lederne mangler en tydelig rammesætning af, hvordan målene skal tolkes ind i en Børn og Unge kontekst.

Datagrundlag

Der tages i nærværende rapport afsæt i data fra en digital survey og opfølgende fokus-gruppeinterviews og individuelle interviews.

I dialog med lederne er der skelnet mellem tre perspektiver på bæredygtig udvikling: for det første *klimavenlig drift*, der primært handler om at nedbringe CO₂-udledning ifm. afdelingernes forbrug, indkøb, fødevarer, affald. For det andet *bæredygtighed i den pædagogiske opgave*, der handler om at give børn og unge viden og motivation til at leve bæredygtige liv som fremtidens grønne borgere. Og for det tredje, hvordan *organisering* kan understøtte arbejdet med klima og bæredygtighed.

Survey'en er desuden struktureret ud fra seks udviklingsspor, som der spørges konkret til i de dele af undersøgelsen, der adresserer henholdsvis drift og pædagogiske indsatser.

De seks udviklingsspor adresserer følgende:

- 1 Natur og Biodiversitet**
 - a. Drift: Indsatser, der bevarer og fremmer biodiversiteten
 - b. Pædagogik: Børns nysgerrighed og erfaringer i naturen
- 2 Klimavenlig mad**
 - a. Drift: Indsatser for at tilbyde mere klimavenlig mad
 - b. Pædagogik: Børns madforbrug og -vaner
- 3 Bæredygtige indkøb**
 - a. Drift: Indsatser for at styrke bæredygtige indkøb
 - b. Pædagogik: Børns forbrug og indkøbs-vaner
- 4 Klimavenligt forbrug**
 - a. Drift: Tiltag, som gør forbruget af strøm, vand og varme mere klimavenligt
 - b. Pædagogik: Børns forbrug af strøm, vand og varme
- 5 Transport**
 - a. Drift: Indsatser for at ansatte og børn transporterer sig mere bæredygtigt i forbindelse med aktiviteter ud af huset + indsatser for at ansatte transporterer sig mere bæredygtigt i arbejdstiden og til og fra arbejde
 - b. Pædagogik: Børns transport
- 6 Affaldssortering og genbrug**
 - a. Drift: Indsatser der øger affaldssortering og nedbringelsen af affald
 - b. Pædagogik: Børns egne affalds- og genbrugsvaner

Survey'en er gennemført i løbet af en periode på ca. to uger i oktober 2022. Besvarelsesprocenten på tværs af dagtilbud, skole og UngiAarhus ligger på 73 %. Samlet set har 64 dagtilbudsledere, 49 skoleledere og 19 fritidscenterledere modtaget spørgeskemaet.

På baggrund af resultaterne fra den digitale survey er der gennemført fokusgruppeinterviews med pædagogiske ledere fra to dagtilbud, individuelle interviews med tre skoleledere og med to fritidscenterledere.

2.0

Klima og bæredygtighed som indsatsområde i Børn og Unge

2.0

Klima og bæredygtighed i Børn og Unge

Børn og Unge bidrager til Aarhus Kommunes klimamål om et CO₂-neutralt bysamfund i 2030. Med over 400 arbejdspladser har Børn og Unge en stor opgave med at leve op til krav om affaldssortering, nedbringe fødevarers CO₂-aftryk, udfase fossildrevne køretøjer mv. Dagtilbud, skoler og UngiAarhus har samtidig en vigtig opgave i forhold til at motivere børn og unge til bæredygtige liv og bidrage til, at de opnår den nødvendige viden og kompetencer til at blive fremtidens grønne borgere. I Børn og Unge eksisterer bæredygtig udvikling ofte i krydsfeltet mellem drift og den pædagogiske opgave.

Selv om opgaver og vilkår er forskellige, møder dagtilbud, skoler og UngiAarhus mange af de samme udfordringer og muligheder, når det handler om grøn omstilling. I de følgende afsnit præsenteres først centrale barrierer for bæredygtig udvikling, som de opleves i afdelingerne. Herefter følger erfaringer med strukturelle indsatser, der kan styrke afdelingernes arbejde med klima og bæredygtighed.

Barrierer for bæredygtig udvikling

PRIORITERING OG TID

Prioritering af den grønne omstilling er en af de vigtigste barrierer på tværs af de tre sektorer. Klima og bæredygtighed er i konkurrence med mange andre dagsordener. Mængden og kompleksiteten i arbejdsopgaverne betyder, at bæredygtighed står i kø og sjældent får førsteprioritet blandt hverdagens øvrige opgaver. Det gælder både i driften og i den pædagogiske opgave.

Flere efterspørger politisk prioritering af, hvilke indsatser, der skal tages fat på – og hvilke, der kan vente til senere.

I forbindelse med klimaindsatser er det for lederne vanskeligt at vurdere, hvor det giver bedst mening at sætte ind, når man ikke kan nå det hele. De mangler viden om, hvilke indsatser, der bidrager bedst til at nedbringe CO₂ – skal skolen fx sætte ind for at nedbringe brug af papir eller giver det bedre mening at arbejde for mindre kød i skolemaden?

Den største udfordring er helt sikkert det faktum, at mange vil noget med skolerne (...). Derfor mangler der ganske simpelt overskud og ressourcer. Eller en skarp politisk prioritering af, hvilke af alle de velmenende projekter, vi skal tage fat på - og ikke mindst, hvilke vi skal lade ligge til senere

(Skoleleder)

KLIMA KOSTER

Survey-svarene bærer generelt præg af, at lederne oplever grøn omstilling som dyr. Klima koster. Mange svarer, at økonomi er en væsentlig barriere for den grønne omstilling. Lederne henviser til deres opgave med at indføre affaldssortering i flere fraktioner. Øget affaldssortering sammenfaldende med nye regler for brandsikkerhed betyder, at dagtilbud og skoler skal etablere de nødvendige rammer til flere udendørs beholdere og købe flere indendørs skraldespande. Udgifter, der skal dækkes gennem lokal grøn omprioritering i dagtilbuddenes, skolernes og UngiAarhus' egne budgetter.

Vores største udfordring handler om finansiering af de tiltag, vi ønsker at sætte i gang
(Dagtilbudsleder)

KOMPLEKSITET OG LOVGIVNING

Både skoler og dagtilbud svarer, at kompleksitet og lovgivning gør grøn omstilling svær. Drømme og gode intentioner bremses af uventet bøvl, krav og lovgivning. Et eksempel er flerårig sagsbehandlingstid i forbindelse med en ansøgning om at plante en skoleskov. Et andet eksempel er, når affaldssortering griber ind i ny brandforsikring, arbejdsmiljø-aftaler og samarbejde med rengøringen.

Vi har netop igangsat affaldssortering i alle vores lokaler, men kan konstatere, at rengøringsfirmaet blander det sorterede affald og smider det i én container
(Skoleleder)

FRA ILDSJÆLE TIL FÆLLES DNA

Vi ved, at mange grønne indsatser i Børn og Unges afdelinger spirer nedefra. Lokale ildsjæle i dagtilbud, på skoler og i UngiAarhus brænder for området. I survey'en er lederne blevet spurgt, om de har medarbejdere med særlig interesse eller personligt engagement i den grønne omstilling. På tværs af områder svarer 74 %, at de har en eller flere medarbejdere med personligt engagement i grøn omstilling. Der er i alle sektorer medarbejdere med interesse og motivation for at arbejde med klima og bæredygtighed.

Til gengæld svarer væsentligt færre – nemlig 12% - at de har en eller flere medarbejdere med formelt afsat tid til at arbejde med klima og bæredygtighed. Der er argumenter for og imod formelt allokert tid til området. Flere svarer, at uddannelse af en lokal bæredygtighedsvejleder (som parallel til sprogvejlederen) i daginstitutionen ville bidrage med den ekstra viden, der kan løfte aktiviteterne og smitte kolleger med motivation og faglig viden. I mindre enheder som en lille daginstitution kan det dog være en udfordring at allokere tid til grøn omstilling som specifik opgave.

Vi er en lille gruppe ansatte på otte og alle har mindst en ekstra kasket på ud over det vedkommende er ansat til - AMR, TR, fyrtårn, sprog, mødeplan, indkøb, dokumentation osv. At læse en mere fast i en bunden opgave er ikke hensigtsmæssigt
(Dagtilbudsleder)

Viden om klima og bæredygtighed er ofte individuel viden og ikke fælles viden. Flere skoler svarer, at de oplever en udfordring med at løfte grøn omstilling fra individuelle indsatser til et fælles DNA – fra ildsjæl til fælles kultur.

Der foregår helt sikkert mange mere individuelle indsatser (i en klasse, i et fagteam osv.). Vi mangler at hæve indsatserne op på skoleniveau - som det, vi gør

(Skoleleder)

VIDEN OM KLIMAVENLIG DRIFT

Lederne er blevet spurgt, om deres afdeling har den nødvendige viden og færdigheder til at arbejde med klima og bæredygtighed i driften. Der er spurgt ind til fire driftsområder: affaldssortering, natur og biodiversitet, klimavenlig mad og forbrug af strøm, vand og varme.

På tværs af sektorer er affaldssortering og klimavenlig mad de områder, som flest er klædt på til at arbejde med, mens natur og biodiversitet samt klimavenligt forbrug af vand, strøm og varme scorer lavest. Bedst ligger affaldssortering, hvor 50% på tværs af sektorer svarer, at de 'i høj grad' eller 'i meget høj grad' har nødvendig viden og færdigheder. Klimavenligt forbrug af strøm, vand og varme ligger lavest med 28% der 'i høj grad' eller 'i meget høj grad' har de nødvendige kompetencer. Tallene dækker over en ret stor spredning.

Dagtilbud og UngiAarhus svarer, sammenlignet med skolerne, lavt på nødvendig viden og færdigheder inden for klimavenligt forbrug af strøm, vand og varme. I de gennemførte interviews uddyber lederne fra dagtilbud og UngiAarhus, at de mangler både faglighed og beslutningskompetence i relation til forbrug. Dagtilbuddene og en del UngiAarhus-tilbud trækker på teknisk service med base på den tilknyttede skole. I det daglige oplever nogle, at der er for langt til kvalificeret hjælp, da teknisk service ikke har deres gang i huset. Flere UngiAarhus-tilbud bor i lejede lokaler, hvor de er afhængige af udlejers interesse i bæredygtig drift.

Særligt ledere fra dagtilbud og UngiAarhus oplever, at klima og bæredygtighed er et nyt fagområde, som de er ansvarlige for at løfte, men de mangler den nødvendige kompetence og det nødvendige overblik til at gennemføre den grønne omstilling.

Klubberne i fritidscenteret er alle i lejede lokaler. Udlejer står for reparation og vedligeholdelse af vvs installationer.

(Fritidscenterleder)

Der kommer af og til nogen 'fra kommunen' forbi og kigger på belysning, opvarmning og lignende, og så går de igen – vi ved egentlig ikke helt, hvad der så sker

(Dagtilbudsleder)

Organisering der understøtter arbejde med klima og bæredygtighed

På tværs af sektorer er omfanget af organisatoriske tiltag i afdelingerne begrænsede. Få dagtilbud, skoler og UngiAarhus-tilbud arbejder systematisk og strategisk i forhold til grøn omstilling. I surveybesvarelserne er der færre, som kommer med input i denne del af spørgeskemaet sammenlignet med indsatsen under drift og pædagogisk praksis.

De følgende afsnit redegør for dagtilbuds-, skole- og fritidscenterledernes erfaringer med organisatoriske indsats, der styrker arbejdet med klima og bæredygtighed.

ENGAGEMENT OG INDDRAGELSE AF BØRN OG BESTYRELSER

I den del af survey'en, der adresserer organisatoriske forhold (fx bestyrelsesarbejde, kompetencer, krav fra øverste ledelse mv) fremhæver skolelederne, at der især arbejdes med at engagere eleverne og lytte til deres stemmer. En skole svarer fx at noget af det bedste, de har gjort, er at opfordre elevrådet til at udvælge en eller flere bæredygtighedsindsatser og arbejde med dem. Flere skoler anbefaler at nedsætte et 'bæredygtighedsråd', 'rettighedsråd' eller 'miljøråd', hvor eleverne har mulighed for at tage konkrete initiativer og være med til at påvirke skolen i en bæredygtig retning. 25% af skolerne svarer, at de 'i høj grad' eller 'i meget høj grad' har elevråd med særligt fokus på bæredygtig udvikling. Der er dog en særskilt opgave i at etablere og løbende understøtte det elevbaserede bæredygtighedsråd.

Eleverne bidrager også konkret i klimaindsatser i driften. Her nævner mange affaldssortering, som et område, hvor eleverne konkret engageres og bidrager – som alle andre på skolen – til at lykkes med opgaven. Gennem en pædagogisk indsats binder afdelingerne ambitionen om, at børn og unge klædes på til at være fremtidens grønne borgere sammen med ambitionen om en klimavenlig drift af dagtilbud, skoler og UngiAarhus.

På tværs af sektorer er klima og bæredygtighed få steder et tema, som drøftes i bestyrelserne. Et enkelt dagtilbud og én skole svarer, at bestyrelsen har udarbejdet et princip for arbejdet med bæredygtighed. På spørgsmålet om klima og bæredygtighed er et tema, der drøftes i bestyrelserne, svarer 11% på tværs af sektorer 'i høj grad' eller 'meget høj grad'. 50% svarer 'slet ikke' eller 'i mindre grad'. Der er således ikke en udtalt forventning fra forældreråd eller bestyrelser om, at bæredygtig udvikling formuleres som princip for afdelingernes daglige beslutninger.

DELTAGELSE I NETVÆRK OG NATIONALE PROGRAMMER

Enkelte ledere nævner organisatoriske tiltag, der peger ud over egen afdeling. En skole svarer, at de deltager i et bæredygtigheds**netværk** på tværs af syv skoler. Og det har gjort en forskel at deltage i et netværk, som deler erfaringer og arbejder ud fra det fælles princip, at 'elevernes stemme står forrest'.

Der findes en række **nationale og internationale programmer**, som understøtter organisering af bæredygtig udvikling. Børn og Unge har på frivillig basis gennem flere år tilbudt dagtilbud og skoler et betalt medlemskab af hhv. Grønne Spirer og Grønt Flag. I januar 2023 er ca. 60 daginstitutioner i Aarhus Kommune tilmeldt Friluftsrådets Grønne Spirer og fire skoler har Grønt Flag. Flere dagtilbudsafdelinger anbefaler i deres svar 'Grønne Spirer' som en rammesætning og en skole nævner Grønt Flag. Endelig svarer flere skoler, at de har fokus på FN's Verdensmål, hvor klimaet er et naturligt omdrejningspunkt.

3.0

Dagtilbud

3.0

Dagtilbud

Hovedkonklusioner på dagtilbudsområdet

På dagtilbudsområdet er den digitale survey både blevet distribueret til selvejende og kommunale dagtilbud. Der ses ikke en stor spredning i besvarelserne fra henholdsvis selvejende og kommunale dagtilbud, og besvarelsesprocenten ligger på samme niveau på tværs af de to typer af dagtilbud.

Pædagogiske indsatser for at styrke børns bæredygtige trivsel har for nogle afdelinger rod i den aktuelle situation i samfundet (energi- og klimakrise), mens andre ser det som en selvskrevet del af børns dannelse.

Dagtilbudslederne og de pædagogiske ledere oplever en tydelig sammenhæng mellem teknisk drift og den pædagogiske opgave i arbejdet med klima og bæredygtighed. Ofte betyder det, at de driftsmæssige tiltag der sættes i værk, fx i forbindelse med implementering af ny affaldssortering og øget fokus på klimavenlige madordninger, påvirker hverdagens pædagogiske aktiviteter og læringsmiljø. De to områder (drift og pædagogisk praksis) opleves altså ikke som adskilte af ledere i dagtilbuddene, men som to gensidigt påvirkende områder.

De udviklingsspor, som lederne angiver, at der arbejdes mest med i dagtilbuddene, er henholdsvis natur og biodiversitet, klimavenlig mad, samt affaldssortering og genbrug, mens transport et af de spor, som dagtilbudslederne angiver, at der arbejdes mindst med.

Hvilke områder arbejdes der mest med?

På dagtilbudsområdet ses det, at indsatser inden for henholdsvis natur og biodiversitet, klimavenlig mad, samt affaldssortering og genbrug, scorer højest i dagtilbudsledernes vurdering af, hvilke udviklingsspor, der er arbejdet mest med i den pædagogiske opgave såvel som på driftsområdet. Der synes at være en naturlig sammenhæng mellem pædagogik og drift, eftersom de områder, der har det højeste omfang af pædagogiske indsatser, også er områder, hvor afdelingerne har en tydelig driftsopgave.

Det pædagogiske personale fungerer således som rollemodeller for børnene, når der igangsættes nye, klimavenlige tiltag som fx sortering af affald.

Data fra fokusgruppeinterviews med pædagogiske ledere fra to dagtilbud bekræfter survey'ens resultater. Af interviewene fremgår det, at de pædagogiske ledere også oplever, at henholdsvis natur og biodiversitet, klimavenlig mad samt affaldssortering og genbrug er de udviklingsspor, som der arbejdes mest med som en del af den pædagogiske opgave.

Hos os kører arbejdet både på den pædagogiske tangent, men det starter faktisk også tit ved de praktiske tiltag, altså at vi har en skraldespand, hvor vi putter papir i, eller julestjerner, hvor jeg har været rundt at skifte alle pærerne. Stor nysgerrighed på, hvorfor gør du det? Så der er en stor børnenysgerrighed på de praktiske ting, som ikke kun handler om, at de har fået at vide, at miljøet er i fare, men som egentlig bare handler om sådan en helt umiddelbar nysgerrighed

(Pædagogisk leder i dagtilbud)

NATUR OG BIODIVERSITET

På dagtilbudsområdet er 'natur, udeliv og science' et af de seks temaer i den styrkede pædagogiske læreplan. Arbejdet med natur og biodiversitet udgør således en obligatorisk opgave i den pædagogiske opgave, hvilket bl.a. kan forklare, hvorfor det er et af de udviklingsspor, som dagtilbudslederne angiver, at der gennemføres flest indsatser inden for.

87% af de dagtilbudsledere, der har besvaret survey'en vurderer, at de 'i høj grad' eller 'i meget høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for natur og biodiversitet. Ingen svarer, at de slet ikke har arbejdet med pædagogiske indsatser inden for området. På tværs af pædagogik og drift er natur og biodiversitet således det område, som der er arbejdet mest med på dagtilbudsområdet.

I driftsopgaven fylder natur og biodiversitet mindre. 22% af dagtilbudslederne svarer således, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført indsatser for at bevare og fremme biodiversiteten.

Pædagogiske indsatser for børns nysgerrighed og erfaringer i naturen

Mange dagtilbud har bidraget med eksempler på, hvordan de arbejder med emnet. Natur og biodiversitet opleves som et emne, der er let og indlysende at inddrage i pædagogisk praksis. Der arbejdes både med natur **indendørs, på legepladsen og på ture ud i området.**

” Vi undersøger legepladsen for insekter, vi har lavet insektbo. Vi går på tur i området for at se forskellige træsorter

(Dagtilbudsleder)

Naturen behandles på mange måder – børnene er undersøgende, eksperimenterer, ser, oplever, leger, spiller, taler om naturen og bruger naturens materialer til kreative udtryk.

” Vi taler om naturen, mærker, passer på, undersøger og eksperimenterer med naturen

(Dagtilbudsleder)

” Vi tilbyder mange aktiviteter, der understøtter børns nysgerrighed og erfaringer med naturen. Fx udendørs-spil, der giver viden om naturen såsom Insektbingo, Naturlotteri. Vi tager på fisketure, laver insektfælder og insekthoteller osv.

(Dagtilbudsleder)

Rammesættende for arbejdet med emnet i dagtilbuddene er læreplanstemt 'Natur, udeliv og Science', Grønne Spirer, Naturpatruljer, Naturens Uge, Emneuger og Temauger.

KLIMAVENLIG MAD

Pædagogiske indsatser for børns madforbrug og -vaner foregår i dagtilbud ofte i spisesituationen. Inddragelse i madlavningen og opbygning af viden om sund og klimavenlig mad og madspild er typiske indsatser, som der arbejdes med i dagtilbuddene. Det handler også om at give børn madmod og være gode voksne rollemodeller.

52% af de dagtilbudsledere, der har besvaret survey'en, svarer, at de 'i høj grad' eller 'meget høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns madforbrug og -vaner. En sammenligning af dagtilbud, skole og UngiAarhus viser, at dagtilbudsområdet er den sektor, hvor der gennemføres flest pædagogiske indsatser inden for klimavenlig mad.

På driftsområdet angiver 61% af dagtilbudslederne, at de i 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført indsatser for at tilbyde mere klimavenlig mad.

Vi er gået i gang med at madsortere vores madaffald, så vi på den måde ikke har madspild, men så det går til at give noget energi. Børnene har virkelig taget det til sig. Jeg tror, vi havde én dag, hvor vi snakkede om, hvordan vi skulle sortere, og så var det bare inde under huden på børnene. Og de er knivskarpe, de har fuldstændig styr på det. Personalet er dygtige til også at gøre det til en leg

(Pædagogisk leder i dagtilbud)

Pædagogiske indsatser for børns madforbrug og -vaner

Mad er en fast del af hverdagen i dagtilbuddene. Mange svarer, at **spise-situationen** er ramme for at snakke om maden.

” Det er en del af vores måltidskultur at tale om maden; hvor den kommer fra, hvad der er sundt for os at spise, hvordan vi passer på jorden gennem madvalg, hvorfor vi skal undgå emballagespild og engangservice m.m.

(Dagtilbudsleder)

” **Inddragelse** af børn kan også være en måde at arbejde med mad. ”Vi har ansat køkkenledere i alle afdelinger i dagtilbuddet, de er uddannet og har stor kompetence inden for børn og **madmod**/-vaner. De præsenterer årstidens råvarer for børnene, der deltager i køkkenet - har fx en ønskedag, hvor de hjælper med at lave maden

(Dagtilbudsleder)

Mad og inddragelse kan også være et tema i andre situationer: Når børnene laver mad over bål, laver mad af ting de finder i skoven, samler æbler i en have osv.

” Vi laver fx mad over bål, hvor børnene deltager. Dette er med til at motivere børnene til at smage på maden vi laver. Vi øver børnene i at smage på den mad vi får, ad flere omgange, også når de er skeptiske. Dette i forsøg på at lære dem at spise mere alsidigt og varieret. Vi snakker om at undgå madspild” . Her er voksne **rollemodeller** og hjælper børnene til øget madmod

(Dagtilbudsleder)

AFFALD OG GENBRUG

Affald er et af de udviklingsspor, hvor der er en klar sammenhæng mellem indsatserne i driften og i den pædagogiske opgave, og hvor centrale krav om øget sortering er med til at skubbe på udviklingen.

55% af dagtilbudslederne svarer, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns affalds- og genbrugsvaner. Pædagogiske indsatser for børns egne affalds- og genbrugsvaner er typisk tæt forbundet til afdelingens affaldshåndtering. Børnene inddrages i den daglige affaldssortering, som giver anledning til at snakke om bæredygtighed.

På driftsområdet angiver 30% af dagtilbudslederne af de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført indsatser, der øger affaldssortering og nedbringelse af affald.

Pædagogiske indsatser for børns affalds- og genbrugsvaner

Mange dagtilbud har bidraget med eksempler på, hvordan de inddrager børnene i den daglige affaldssortering. De sorterer affald på stuerne og begrundet hvorfor. Under oprydning snakker de om, hvad der kan gemmes og hvad der kan smides ud. Børnene sorterer affald fra egne madpakker og hjælper med at samle affald på legepladsen og sortere det.

Flere dagtilbud nævner, at de laver pædagogiske indsatser, hvor skrald bruges til kreative formål. De bygger nye ting af skrald.

” Vi bygger kunst af genbrugsmaterialer
(Dagtilbudsleder)

Der er flere svar, som viser, at det hjælper med et centralt fokus. Et dagtilbud nævner Rappe Skralde, der er et materiale udviklet af PUF til dagtilbuddene. Et andet dagtilbud nævner, at de kommende krav til affaldssortering er anledning til at tage det op pædagogisk:

” Det [affaldssortering] har vi kun arbejdet med i mindre grad, og mest i forbindelse med legepladsen - såsom hvad der er nedbrydeligt og ikke-nedbrydeligt affald. Det er et kommende fokusområde for os i forbindelse med det nye affaldssorteringssystem, der snart træder i kraft
(Dagtilbudsleder)

” Der er generelt fokus på at samle og sortere affald og mindre på at nedbringe mængden af affald. ”Vi øver børnene i fx kun at bruge et papirark, når de skal vaske hænder. Vi øver dem i at smide papir i beholdere til papiraffald. Vi øver dem i fx at gemme rester af tiloversbleven karton m.v.
(Dagtilbudsleder)

Hvilket område arbejdes der mindst med?

TRANSPORT

Transportområdet er et af de udviklingsspor, som dagtilbudslederne angiver, at der er igangsat færrest indsatser inden for. Området er især lavt prioriteret i forhold til pædagogiske indsatser.

Ingen af dagtilbudslederne angiver således, at de 'i meget høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns egen transport, mens 69% af dagtilbudslederne svarer, at de enten 'slet ikke' eller 'i mindre grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for området.

På driftsområdet ligger transportområdet generelt lidt højere. 31% af dagtilbudslederne svarer således, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført indsatser for, at ansatte og børn transporterer sig mere bæredygtigt i forbindelse med aktiviteter ud af huset.

Pædagogiske indsatser for børns egen transport

Dagtilbuddene **tilskynder børnene til egen transport** ved at opfordre dem til at gå og cykle. De **lærer børnene at færdes i trafikken**.

Vi cykler med børnene og har en målsætning om at alle børn kan cykle i trafikken (sammen med en voksen) inden de skal i skole

(Dagtilbudsleder)

Flere dagtilbud svarer at de også opfordrer forældre til at cykle med deres børn til daginstitutionen i stedet for at køre dem.

Det bæredygtige og sunde argument. "Hvis vi er på kortere ture, snakker vi om at vi godt kan gå. Vi snakker også om, at det er rigtig fint at gå eller cykle til børnehaven, både så der spares ressourcer og så man får frisk luft

(Dagtilbudsleder)

4.0 Skole

4.0

Skole

Hovedkonklusioner på skoleområdet

De udviklingsspor, som skolelederne angiver, at der arbejdes mest med på tværs af drift og pædagogik, er henholdsvis affaldssortering og genbrug samt klimavenlig mad. I de øvrige dele af skoleledernes besvarelser ses et lidt mere forskelligartet billede. Natur og biodiversitet ligger således højt i skoleledernes vurderinger af, hvad der arbejdes mest med på den pædagogiske bane, mens det på driftssiden ligger forholdsvis lavt. Omvendt angiver skolelederne, at de indsatser der knytter sig til klimavenligt forbrug af vand, strøm og varme, ligger højt på driftsområdet, mens det på det pædagogiske område vurderes at ligge lavt. På de to sidstnævnte udviklingsspor (henholdsvis natur og biodiversitet samt klimavenligt forbrug af vand, strøm og varme) ses der således umiddelbart ikke en sammenhæng mellem indsatser på tværs af driftsområdet og det pædagogiske område, som det ellers ses på tværs af flere af de øvrige udviklingsspor.

Hvilke områder arbejdes der mest med?

AFFALDSSORTERING OG GENBRUG

På skoleområdet er affaldssortering og genbrug et af de udviklingsspor, der arbejdes mest med i driften og i den pædagogiske opgave. 52% af skolelederne svarer således, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns affalds- og genbrugsvaner. På driftsområdet angiver 45% af skolelederne, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført indsatser, der øger affaldssortering og nedbringer mængden af affald. Det store fokus på affaldssortering hænger sandsynligvis sammen med, at det på tværs af Børn og Unge har et været fokus igennem de seneste par år.

I forhold til drift har det [klima og bæredygtighed] optaget os på grund af den nye affaldsordning ... hvordan den skal lances og hvordan den skal bruges af eleverne

(Skoleleder)

Pædagogiske indsatser inden for børns affalds- og genbrugsvaner

Også på skolerne er der **sammenhæng mellem indsatser i drift og kerneopgave**. Det ses således hvordan pædagogiske indsatser understøtter den driftsmæssige implementering af affaldssortering. På forskellige måder introduceres elever til skolens affaldssortering og inddrages i at understøtte den fælles opgave.

” Vi har præsenteret og igangsat affaldssortering under fællessamling og fulgt op på mindre samlinger

(Skoleleder)

” Miljørådet har været bannerfører i informationskampagner – elev til elev

(Skoleleder)

Affaldssortering er en **tværfaglig opgave**, som ikke alene involverer elever, men også køkkenpersonale, lærere, teknisk service og rengøring. Viden om affald og genbrug **indgår også i undervisningen**, hvor skoler nævner, at emnet er indarbejdet i relevante faglige forløb, bl.a. i naturfagene.

En skole nævner, at affald og genbrug har været et emne for **ekskursioner** ud af huset, hvilket giver oplevelser, der gør indtryk. Og som flere andre klima-emner kan affald og genbrug relateres til FN's verdensmål, som flere skoler nævner, at de arbejder med.

KLIMAVENLIG MAD

Klimavenlig mad er også et af de udviklingsspor, som skolelederne vurderer, at der arbejdes mest med både i driften og den pædagogiske opgave. Af besvarelsene angiver 42% af skolelederne, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns madforbrug og -vaner.

På driftsområdet angiver 43% af skolelederne, at de har gennemført indsatser for at tilbyde mere klimavenlig mad. Det handler dels om køkkenpersonalets faglige kompetencer til at nedbringe klimaaftrykket i de valgte råvarer og dels om at nedbringe madspild.

Jeg ved, der bliver lavet klimavenlig mad [i madkundskab] på den måde, at vi tænker i, hvad det er for afgrøder, vi har herhjemme, og hvilke afgrøder vi kan bruge på bestemte tidspunkter af året sådan så vi er bevidste om det, vi kan gro selv, og det, vi kan transportere selv

(Skoleleder)

Pædagogiske indsatser inden for børns madforbrug og -vaner

Flere skoler svarer, at pædagogiske indsatser i relation til børns viden, motivation og handlekompetence naturligt ligger i faget madkundskab. Her kan de bl.a. "arbejde med madspild og bruge årstidens produkter. I dag har madkundskabsholdene været ude og plukke æbler, som de skal arbejde med" (Skoleleder). Derudover ligger det naturligt i naturfagene at undervise i mad. En skole nævner, at de har udarbejdet en **madkanon**, som understøtter elevernes viden og motivation for at handle bæredygtigt

Elevernes **madpakker** og **kantinemaden** kan også være indgang til dialog om sund og bæredygtig kost. Her involveres også forældrene.

En skole svarer, at eleverne konkret inddrages i at producere skolemaden "Vores 6. årgang indgår i vores kantine/mad-ordning. Fire elever hver uge

(Skoleleder)

Mad og madvaner kan også være tema i **fordybelses- og temauger**.

Vi har i fordybelsesuge haft Verdensmålene som fokus. Her har eleverne på tværs af klasser arbejdet med mange aspekter omkring bæredygtighed og bæredygtig trivsel. Ugen mundende ud i et fælles arrangement, hvor forældre har været inviteret ind og se produkter, insekthoteller, podcast, musik, oplæg fra eleverne

(Skoleleder)

NATUR OG BIODIVERSITET

Besvarelserne viser, at 'natur og biodiversitet' også er et af de udviklingsspør, som der gennemføres mange pædagogiske indsatser indenfor. 68% af skolelederne angiver således, at der på deres skole enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' gennemføres pædagogiske indsatser inden for børns nysgerrighed og erfaringer i naturen. På driftsområdet ligger udviklingsspøret imidlertid lavt; kun 9% af skolelederne angiver, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført indsatser for at bevare og fremme biodiversiteten på deres skoles område.

Vi har ikke nogen køkkenhave, vi har ikke nogen lille skolehave, men jeg ved, at naturen omkring os bliver brugt meget

(Skoleleder)

Pædagogiske indsatser for natur og biodiversitet

Skolerne svarer, at de styrker børns nysgerrighed og erfaringer i naturen ved at støtte eleverne i det, der optager dem. De arbejder bl.a. ud fra antagelsen om, at vi alle kan gøre noget, så eleverne opnår handlekompetence frem for at være opgivne og bange.

Vi havde et projekt, hvor en årgang var med til at lave en app som en familie kunne bruge til at følge med i, hvor meget CO₂ man udledte i familien. Det gav meget for de elever og forældre som deltog i dette projekt

(Skoleleder)

Skolerne inddrager også omgivelser og udeområder i undervisningen:

Vi har et attraktivt udeareal på skolen med skov, søer og aktivitetsområder. De er udgangspunkt for meget udeundervisning

(Skoleleder)

Undervisningen finder sted under en række forskellige læringsformer

- **Temaug**
- **Undervisningsforløb**
- **Oplevelser**; oplevelser i naturen - i nærområdet, til Moesgård, til Naturhistorisk museum, Væksthusene, Steno-museet - med og uden guide.
- Deltagelse i **Haver til maver**, samarbejde med Jordbrugsskole, undervisning i verdensmål mv.
- Invitere **oplægsholdere** fra "børnenes verden" ind på skolen

KLIMAVENLIGT FORBRUG AF STRØM, VAND OG VARME

Endelig viser resultaterne fra survey'en, at 32% af skolelederne enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns forbrug af strøm, vand og varme på deres skole. På driftsområdet ligger udviklingssporet en del højere, eftersom 55% af skolelederne angiver, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført tiltag som gør forbruget af strøm, vand og varme mere klimavenligt. At de driftsorienterede indsatser for at effektivisere og nedbringe forbruget af strøm, vand og varme ligger højt i skoleledernes vurderinger kan bl.a. skyldes, at skolernes tekniske serviceledere generelt synes at have et stort fokus på området. Flere skoleledere fremhæver, at de har et tæt samarbejde med teknisk service på deres skole, og de oplever, at der, på de områder, hvor det er muligt, arbejdes aktivt med at effektivisere og nedbringe forbruget.

”

Jeg har nogle gode fagkyndige personer omkring mig i teknisk service, og jeg synes jeg får en god dialog og god sparring. Dybest set vil vi gerne understøtte de samme ting

(Skoleleder)

”

Forbrug af strøm, vand og varme... Det tror jeg de fleste af vores børn godt ved, at der er et enormt stort fokus på i tiden, måske ikke kun af bæredygtighedsvilkår, men også på grund af andre vilkår

(Skoleleder)

Hvilke områder arbejdes der mindst med?

TRANSPORT OG BÆREDYGTIGE INDKØB

Også på skoleområdet er transport et af de udviklingsspor, som ligger lavt. Transport ligger især lavt på det driftsmæssige område. Ingen af skolelederne angiver, at de 'i meget høj grad' har gennemført indsats for, at ansatte og børn transporterer sig mere bæredygtigt i forbindelse med aktiviteter ud af huset, mens 16 % angiver, at de 'i høj grad' har gennemført aktiviteter på området.

På det pædagogiske område har 26% af skolelederne angivet, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsats inden for børns transport.

Foruden transportområdet viser skoleledernes besvarelser, at bæredygtige indkøb (herunder børns forbrugs- og indkøbsvaner) også er et udviklingsspor, der rangerer lavt.

”

Vi mangler penge til at investere i det omfang, vi ønsker. Som omegnsskole har vi logistiske ting, som gør det vanskeligt at være bæredygtig – fx transport

(Skoleleder)

5.0

Ungi Aarhus

5.0

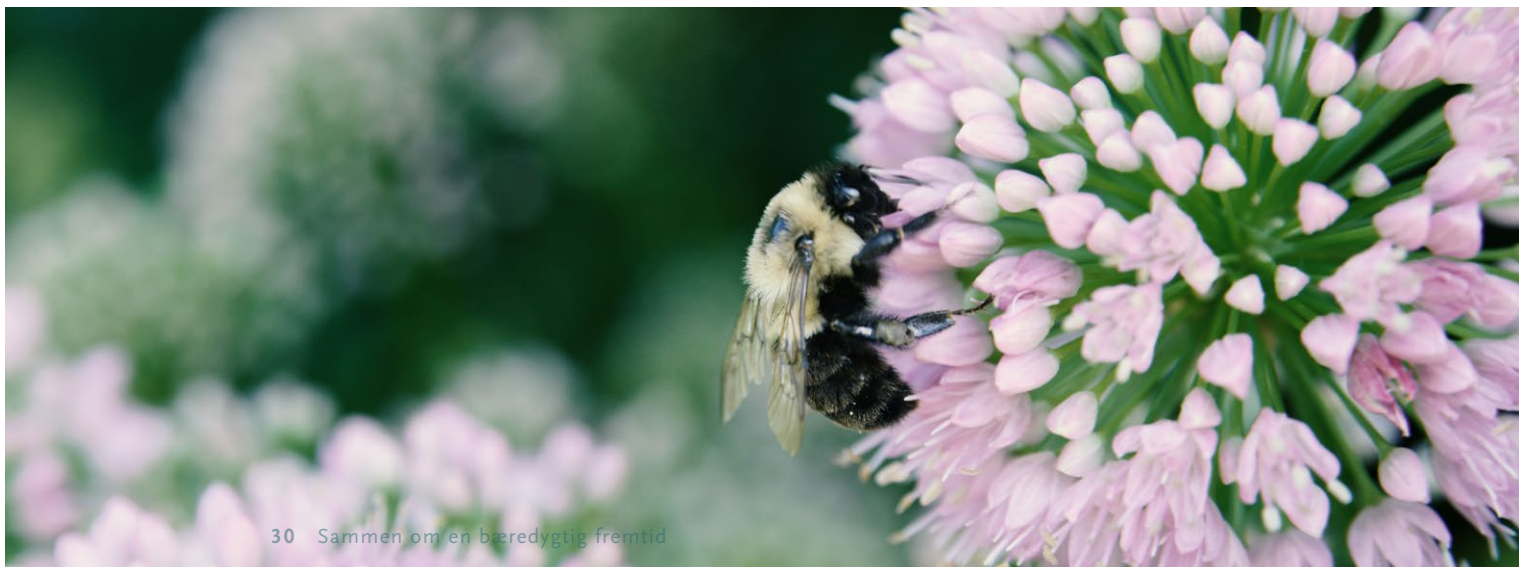
UngiAarhus

Hovedkonklusioner på fritidsområdet

Ligesom det ses på dagtilbuds- og skoleområdet, er klimavenlig mad et af de områder, som der arbejdes meget med. Lederne i UngiAarhus fremhæver bl.a., at de har fokus på madspild, dels fordi det er en del af den pædagogiske dannelse, og dels fordi de oplever, at det er et område, som optager de unge. Affaldssortering og genbrug er også et af de områder, der scorer højt i UngiAarhus' vurderinger af, hvad der arbejdes mest med. Endelig ses det, at natur og biodiversitet er et område, som på den driftsmæssige side ligger højt. På den pædagogiske side ligger udviklingssporet imidlertid relativt lavt i ledernes besvarelser. Der ses således en tendens til, at pædagogiske indsatser, der adresserer børns erfaringer i naturen, fylder mindre og mindre i takt med, at børnene bevæger sig fra dagtilbud til skole og UngiAarhus.

Også i UngiAarhus er transportområdet et af de udviklingsspor, som der arbejdes mindst med. Klimavenligt forbrug af strøm, vand og varme scorer ligeledes lavt i ledernes besvarelser.

I det fremadrettede arbejde med de konkrete udviklingsspor efterspørger UngiAarhus, at de understøttes i de pædagogiske indsatser, der adresserer klima og bæredygtighed på et mere generelt plan. Lederne fremhæver bl.a. behovet for at blive bedre klædt på til at indgå i dialog med de unge så de over tid også kan være gode rollemodeller.

Hvilke områder arbejdes der mest med?

KLIMAVENTLIG MAD

På fritidsområdet er klimavenlig mad et af de udviklingsspor, der arbejdes mest med i driften og i den pædagogiske opgave. 31% af fritidscenterlederne angiver, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns madforbrug og -vaner. På driftsområdet angiver 23% af fritidscenterlederne, at de har gennemført indsatser for at tilbyde mere klimavenlig mad i klubberne. Lederne i UngiAarhus oplever den nye klimaafgift som et godt og vigtigt initiativ, men flere fremhæver at der også er uforudsete ulemper ved den nye aftale og afgift.

Vi laver rigtigt meget mad, og vi bruger indkøbsaftaler så meget vi kan. Madspild er bare hot og det er noget, der optager de unge også. Så det her med om fredagen, hvordan kan vi bruge det vi har, inden vi tager på weekend og skal tømme køleskabet

(Vice FU-leder)

AFFALDSSORTERING OG GENBRUG

Ligesom det i øvrigt ses på dagtilbuds- og skoleområdet, er affaldssortering og genbrug et af de udviklingsspor, der ligger højt. 23% af fritidscenterlederne angiver, at de 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns egne affalds- og genbrugsvaner. På driftsområdet ligger udviklingssporet lidt højere, eftersom 50% af fritidscenterlederne angiver, at de enten 'i meget høj grad' eller 'høj grad' har gennemført indsatser i driften, som øger affaldssortering og nedbringer mængden af affald. UngiAarhus er dog, ligesom dagtilbuddene og skolerne udfordret af den nye affaldsordning, der implementeres i løbet af 2023 og som bl.a. kræver flere skraldespande og dermed også mere plads.

NATUR OG BIODIVERSITET

Natur og biodiversitet er også et af de udviklingsspor, der ligger højt på driftsområdet i UngiAarhus' tilbud. 55% af fritidscenterlederne angiver, at de 'i høj grad' har gennemført indsatser for at bevare og fremme biodiversiteten. På det pædagogiske område ligger natur og biodiversitet, særligt hvis der sammenlignes med dagtilbuds- og skoleområdet, relativt lavt. 16% af fritidscenterlederne angiver, at de enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns nysgerrighed og erfaringer i naturen. Der ses således en tendens til at pædagogiske indsatser, der adresserer børns erfaringer i naturen, fylder mindre og mindre i takt med, at børnene bliver ældre.

Vi har et naturcenter; et partnerskab mellem skole, dagtilbud og FU, og der arbejder vi med dyr, så vi har naturen tæt på. Vi arbejder med afgrøder på naturcentret, hele forplantningskæden og så videre...

(Vice FU-leder)

Hvilke områder arbejdes der mindst med?

KLIMAVENLIGT FORBRUG AF STRØM, VAND OG VARME

53% af fritidscenterlederne angiver at de enten 'slet ikke' eller 'i mindre grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns forbrug af strøm, vand og varme. På driftsområdet angiver 59% af fritidscenterlederne, at de enten 'slet ikke' eller 'i mindre grad' har gennemført tiltag, som gør at forbruget af strøm, vand og varme er mere klimavenligt. At det kan være svært at gennemføre tiltag på dette driftsområde kan bl.a. skyldes, at en del UngiAarhus-ledere oplever, at de mangler tilstrækkelig indflydelse på området. Da mange klubber ligger i lejede lokaler, som (eksterne) udlejere står for at vedligeholde, kan det være svært at påvirke, hvilke indsatser der sættes i værk. Her er dagtilbudslederne og skolelederne anderledes stillet.

Udlejer har ikke nødvendigvis interesse i at udskifte fx gamle toiletter med nye vandbesparende hvis de ikke er udtjente. Derfor har vi stadig gamle toiletter med et stort vandforbrug

(Fritidscenterleder)

TRANSPORT

På samme måde som det ses på dagtilbudsområdet og skoleområdet er transport et af de områder der scorer lavest i fritidscenterledernes besvarelser. 61% af fritidscenterlederne af fritidscenterlederne angiver at de enten 'slet ikke' eller 'i mindre grad' har gennemført pædagogiske indsatser inden for børns transport. På driftsområdet angiver 36% af fritidscenterlederne at de enten 'slet ikke' eller 'i mindre grad' har gennemført indsatser for at ansatte og børn transporterer sig mere bæredygtigt i forbindelse med aktiviteter ud af huset.

Foruden transportområdet viser fritidscenterledernes besvarelser, at bæredygtige indkøb (herunder børns forbrugs- og indkøbsvaner) også er et udviklingsspor, der rangerer lavt.

Klimavenlig transport... Altså, vi har jo også gerne villet indkøbe en bus på el, da vi skulle skifte vores bus, men der er vi som kommune ikke nået til endnu (...) Så der er jo et potentiale der

(Vice FU-leder)

6.0

Anbefalinger

6.0

Anbefalinger

Som det fremgår af surveybesvarelsene, er klima og bæredygtighed et felt, der optager både medarbejdere og ledere i Børn og Unge's afdelinger. Der er et **ønske om at bidrage** til bæredygtig udvikling i både driften og den pædagogiske opgave.

På tværs af dagtilbud, skoler og UngiAarhus svarer lederne, at de oplever væsentlige **barrierer** for at sætte turbo på den grønne omstilling. Prioritering af tid og økonomi, den komplekse opgave samt manglende viden og kompetencer er nogle af de gennemgående udfordringer.

Med afsæt i survey-besvarelser og de opfølgende interviews er det tydeligt, at indsætter for bæredygtig udvikling i Børn og Unge's sektorer får størst luft, når der er **sammenhæng mellem drift og den pædagogiske opgave**. Afdelingerne ser i mindre grad arbejdet med grøn omstilling som del af deres opgave, hvis der alene er fokus på CO₂-reduktion frem for den dannende opgave med fremtidens grønne borgere. Derfor anbefales som **overordnet princip**, at ambitioner om klimavenlig og bæredygtig drift bindes sammen med ambitionen om, at børn og unge motiveres og klædes på med handlekraft og mod til at leve bæredygtige liv.

Afslutningsvist følger fire overordnede anbefalinger til handlinger, der kan understøtte og accelerere bæredygtig udvikling i Børn og Unge. Anbefalingerne er motiveret af de mulighedsrum, som lederne giver udtryk for i survey-besvarelsene og interviews.

#1

Styrk grøn omstilling gennem videndeling

Klima og bæredygtighed er stadig et område, hvor medarbejdere og ledere bredt set mangler viden. Men mange pædagoger og lærere i dagtilbud, på skoler og i UngiAarhus har erfaringer med at udvikle og gennemføre pædagogiske aktiviteter med børnene. Data fra undersøgelsen peger tydeligt på, at medarbejderne er interesserede i at få inspiration og viden fra kolleger i andre afdelinger.

Det anbefales, at udbredelse og forankring af gode erfaringer understøttes gennem videndeling og fortællinger om bæredygtige indsatser. Formålet er at inspirere dagtilbud, skoler og UngiAarhus til at sætte fart på den bæredygtige udvikling gennem konkrete indsatser både i drift og pædagogisk praksis. Formålet er også at synliggøre, at Børn og Unge er en del af løsningen; at vi har en særlig rolle i den grønne omstilling. Endelig vil videndeling bidrage til at gøre et komplekst felt som klima og bæredygtighed mere tilgængeligt og konkret. Cases, som viser, hvordan andre arbejder med fx affaldssortering, kan bidrage til at gøre området mere tilgængeligt og operationelt.

I forbindelse med videndeling, er det relevant at arbejde med eksisterende platforme og kanaler samt udarbejde formater, der taler ind i afdelingernes pædagogiske og driftsmæssige virkelighed. Det kan fx være et format, der kan deles på personalemøder eller mulighed for at dele erfaringer med andre gennem sociale medier.

Videndeling kan også handle om at dele vejledninger og instruktioner, der understøtter implementering af større indsatser.

#2

Styrk lokal understøttelse af grøn omstilling

Data fra survey og interviews peger på, at nogle dagtilbud, skoler og UngiAarhus-afdelinger er nået relativt langt i arbejdet med klima og bæredygtighed, både driftsmæssigt og pædagogisk, mens andre endnu ikke for alvor er kommet i gang. Forskellige vilkår i forhold til fx bygninger, geografisk placering, kompetencer, børnegrundlag spiller ind og gør afdelingernes barrierer og motivation for at styrke en bæredygtig udvikling meget forskellig.

Der kan således med fordel arbejdes mere med at understøtte dagtilbud, skoler og UngiAarhus lokalt for derigennem at skabe de nødvendige betingelser for at implementere politiske målsætninger og bæredygtig udvikling i praksis. De lokale tilbud efterspørger faglig ekspertise og de nødvendige ressourcer til at gennemføre ændringer på egen hånd. En fremadrettet indsats kunne således bestå i højere grad at understøtte tilbudene inden for de områder, hvor de har behov. Det kan være i relation til at prioritere de indsatser, der giver bedst udbytte. Det kan også være i form af konkret hjælp til at implementere bæredygtige tiltag med fokus på at opbygge lokal og tværfaglig handlekraft

#3

Prioriter konkrete indsatsområder/ udviklingsspor

Resultaterne fra survey'en peger på, at de udviklingsspor, der gives mest opmærksomhed i dagtilbud, skoler og UngiAarhus typisk også er områder, hvor der er prioriteret ressourcer i forvaltningen, og som samtidig er omfattet af politiske målsætninger. Det ses fx i ledernes høje prioritering af affaldssortering, som er et af de udviklingsspor, der er arbejdet mest med på tværs af dagtilbud, skoler og UngiAarhus.

En prioritering af, hvilke indsatsområder eller udviklingsspor, som der i en afgrænset periode, bør arbejdes mest med på tværs af Børn og Unge, kan således både være med til at retningsætte arbejdet med klima og bæredygtighed og give gode betingelser for, at dagtilbud, skoler og UngiAarhus kan understøttes med målrettet viden og indsatser fra flere afdelinger i forvaltningen.

I en sådan prioritering af udviklingssporene bør det imidlertid overvejes, om Børn og Unge først og fremmest skal prioritere de områder, som dagtilbud, skoler og UngiAarhus allerede er godt i gang med og som opleves som nemmest at gå til, eller om det i stedet bør være områder, hvor Børn og Unge generelt ligger i lavt, men som i et CO₂-perspektiv kan være vigtige spillere.

#4

Tydeliggør og følg op på politisk vedtagne klimamål

Flere af lederne fra dagtilbud, skoler og UngiAarhus giver udtryk for, at klima og bæredygtighed er komplekse områder, som både kræver prioritering, tid og økonomi. En del af lederne oplever klima og bæredygtighed som områder, der kan være svære at gå til. Det er vanskeligt at gennemskue, hvilke indsatser der bør prioriteres højest og ikke mindst, hvornår en indsats er tilstrækkelig. En del af lederne efterspørger, at der opsættes konkrete krav og forventninger til, hvad der i Børn og Unge skal arbejdes henimod.

I Børn og Unge kan vi med fordel gøre mere ud af at kommunikere de byrådsvedtagne klimamål bredt ud i organisationen, så lederne i dagtilbud, skoler og UngiAarhus er bekendt med disse. Det kan bl.a. være med til at give ro til de ledere, som kan være i tvivl om, hvorvidt det, de allerede gør, er tilstrækkeligt. I samme ombæring kan det give mening at understøtte dagtilbud, skoler og UngiAarhus i indfrielsen af målene i højere grad end vi allerede gør.

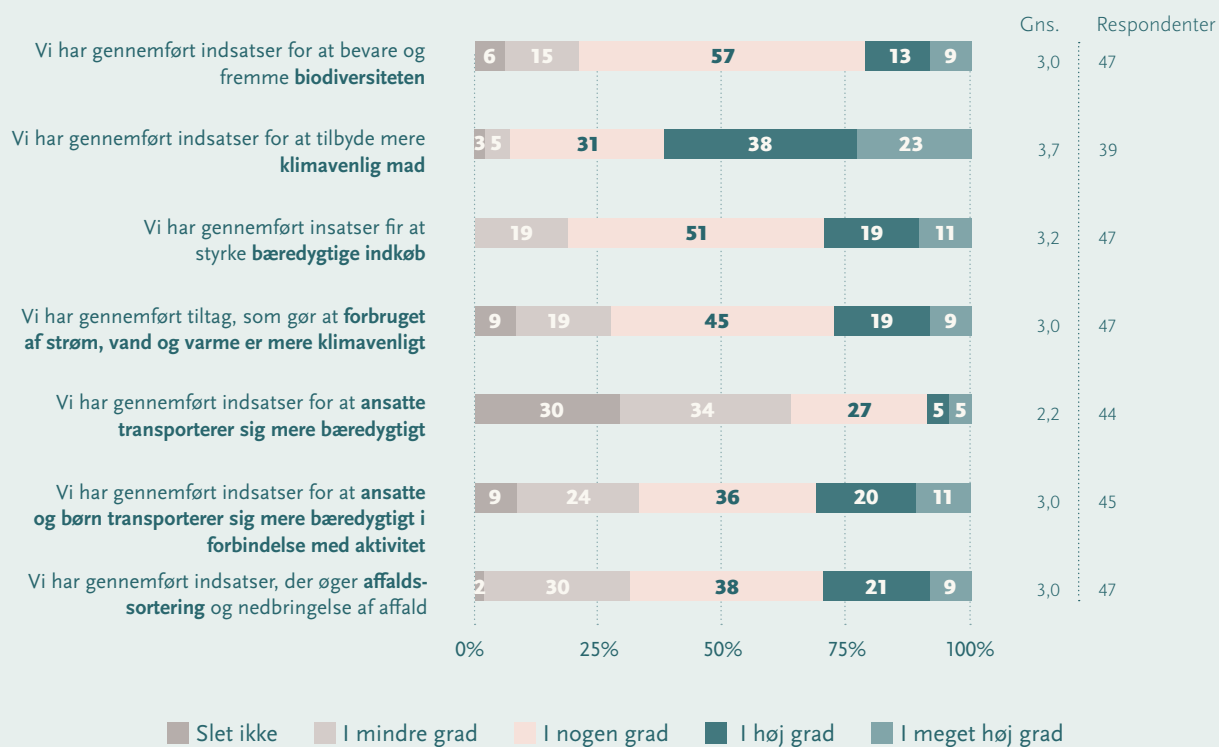

Bilag

Data fra Survey

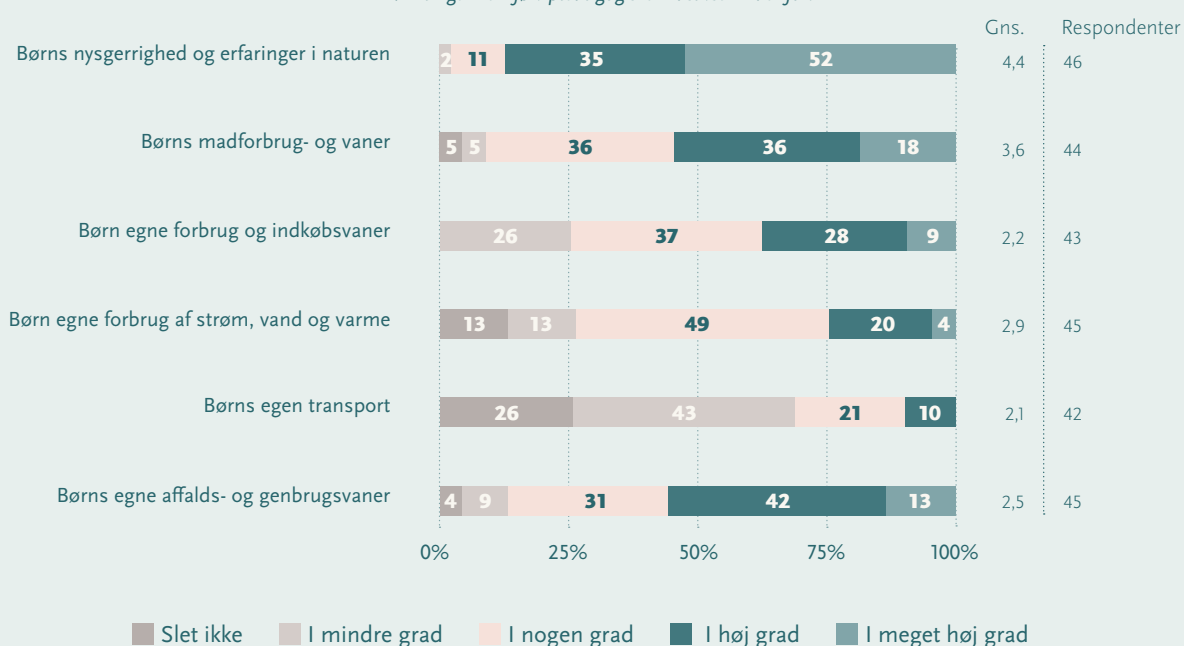
Dagtilbud

Indsatser målrettet klimavenlig/bæredygtig drift

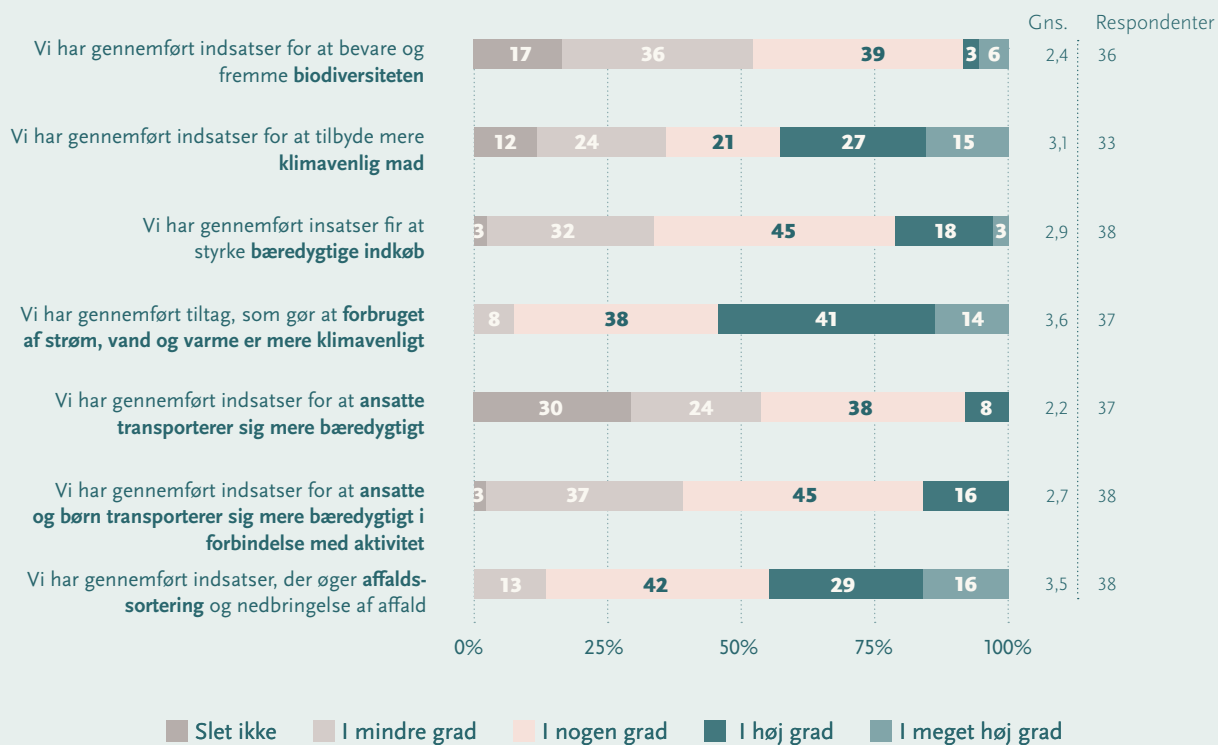
Indsatser målrettet børns vaner/klimavenlighed

Vi har gennemført pædagogiske indsatser indenfor:

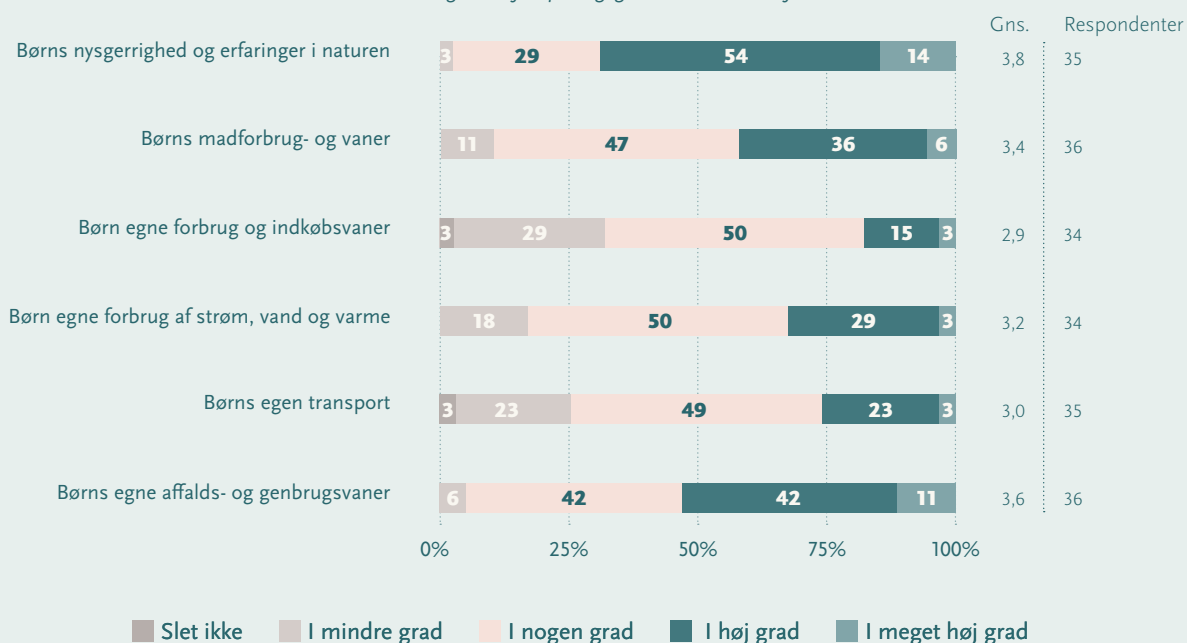
Skoler

Indsatser målrettet klimavenlig/bæredygtig drift

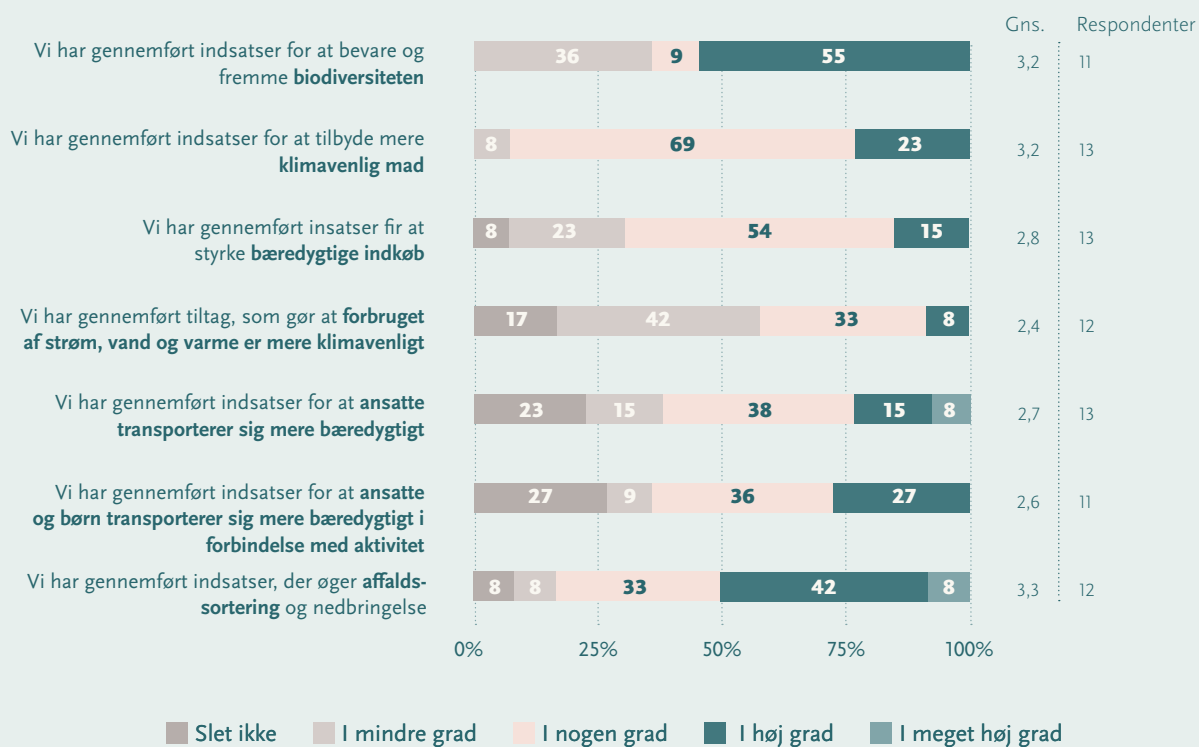
Indsatser målrettet børns vaner/klimavenlighed

Vi har gennemført pædagogiske indsatser indenfor:

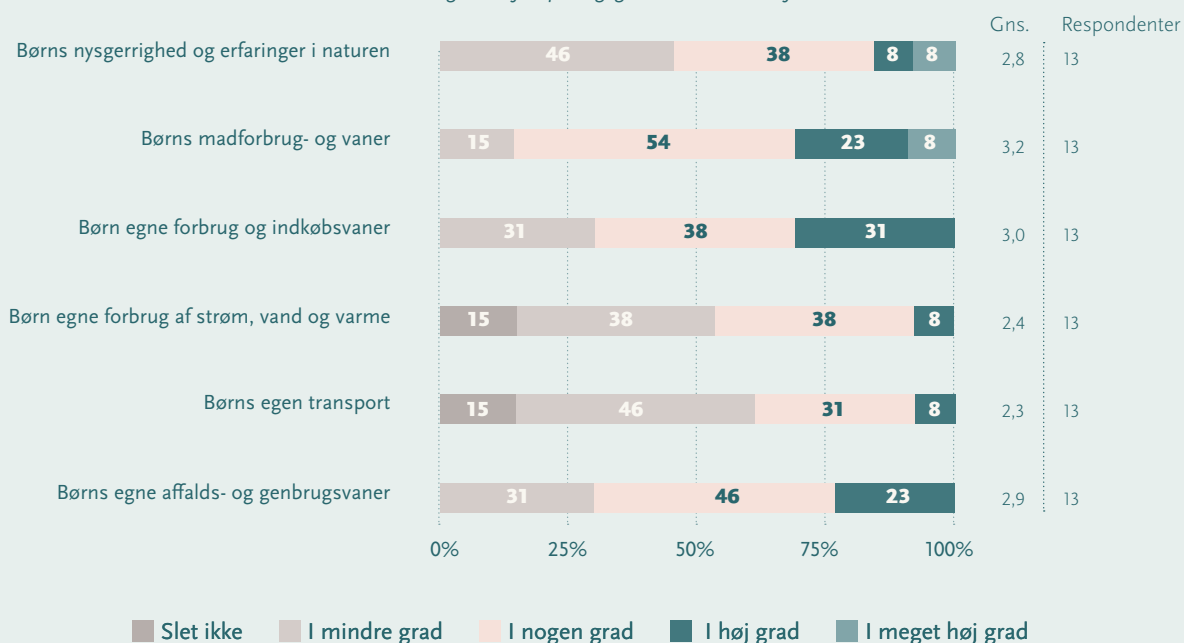
UngiAarhus

Indsatser målrettet klimavenlig/bæredygtig drift

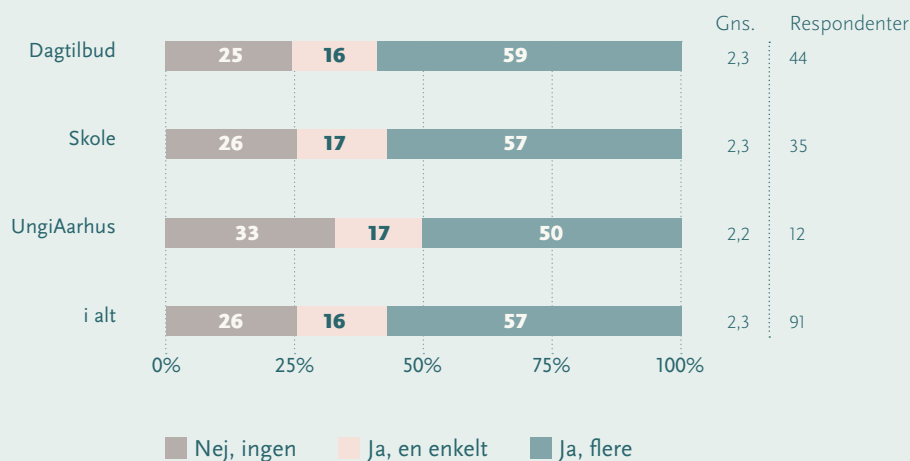
Indsatser målrettet børns vaner/klimavenlighed

Vi har gennemført pædagogiske indsatser indenfor:

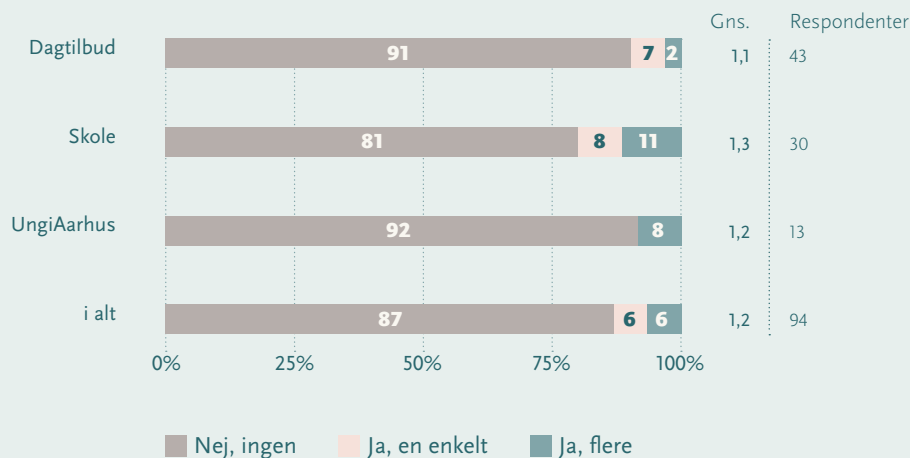

Medarbejderes fokus på klima/bæredygtighed

Vi har en eller flere medarbejdere, der har en særlig interesse eller personligt engagement i arbejdet med klima og bæredygtighed

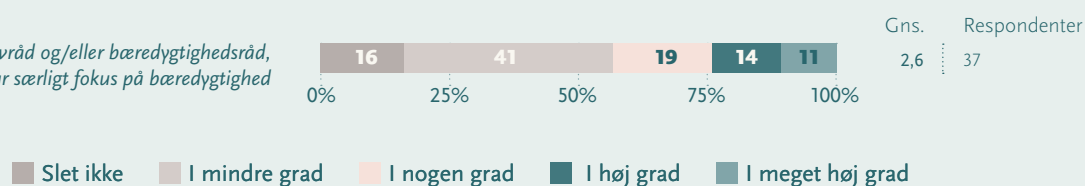

Vi har en eller flere medarbejdere, der formelt har afsat tid til arbejdet med klima og bæredygtighed

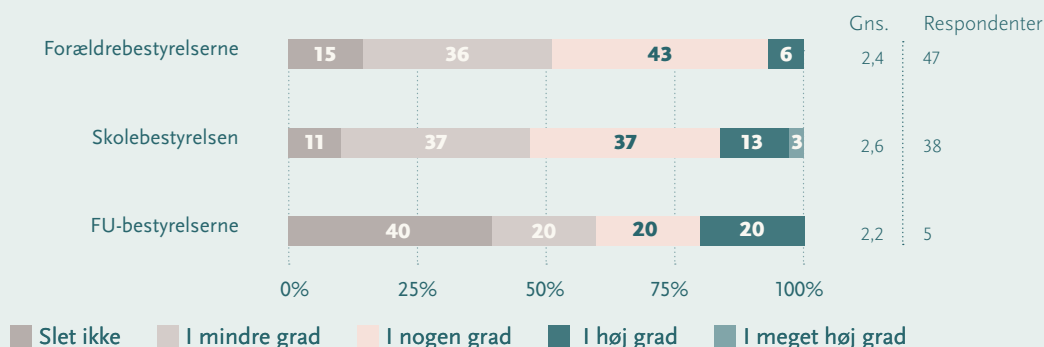
Elevråd med fokus på klima/bæredygtighed

Skolen har elevråd og/eller bæredygtighedsråd, som har særligt fokus på bæredygtighed

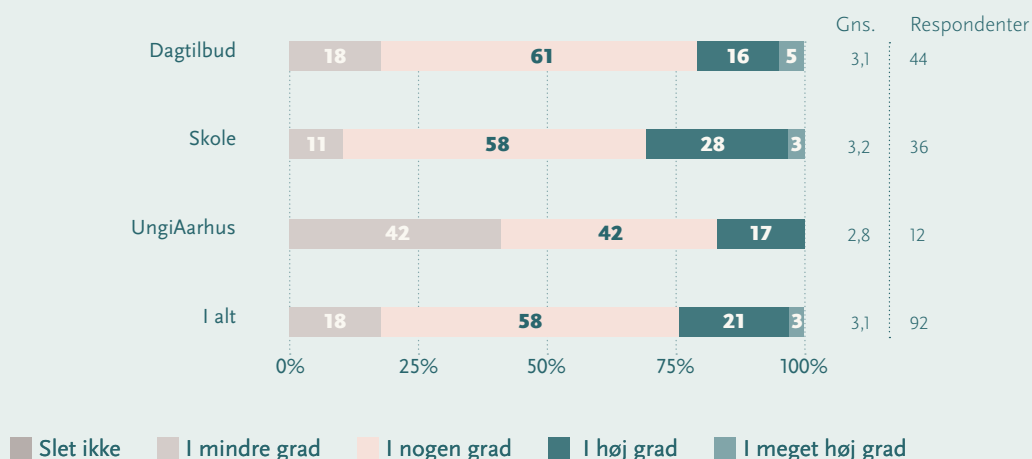
Bestyrelseres fokus på klima/bæredygtighed

Klima og bæredygtighed er noget der drøftes i...

Kompetencer

Medarbejdere og ledere har viden og færdigheder til at arbejde pædagogisk med klima og bæredygtighed.

Forventninger og krav

Der er behov for, at der fremadrettet bliver stillet tydelige forventninger og krav fra den øverste ledelse i Børn og Unge til, hvordan bæredygtighed skal være en del af driften

